

NEWS HIGHER SOCIAL EDUCATION

DE WMO EN DE OPLEIDING

RICK KWEKKEBOOM

SOCIAL WORK

Bij de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2007 ging de aandacht vooral uit naar de gevolgen van deze wet voor de huishoudelijke zorg. Dit onderdeel van de thuiszorg werd immers vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) overgeheveld naar de Wmo en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten gebracht. Op basis van de Wmo kregen de gemeenten de mogelijkheid om de huishoudelijke zorg op marktvoorwaarden aan te besteden en alom werd gevreesd dat hierbij de kwaliteit van de te leveren zorg ondergeschikt zou worden gemaakt aan de prijs.

De commotie over dit onderdeel van de nieuwe wet bracht met zich mee dat de overige veranderingen die de implementatie van de wet zou betekenen lange tijd over het hoofd zijn gezien (Kwekkeboom & Steyaert, 2009; Kwekkeboom, 2009).

De Wmo is echter meer dan alleen een wet over de huishoudelijk zorg en ook meer dan alleen een wet rond voorzieningen en verstrekkingen voor mensen met beperkingen, in het bijzonder kwetsbare ouderen. Naast een deel van de AWBZ en de Wet voorzieningen gehandicapten (Wvg) – waarop mensen met beperkingen een beroep konden doen voor voorzieningen op de terreinen vervoer en

huisvesting – is namelijk vrijwel de gehele Welzijnswet opgegaan in de Wmo. Dit betekent dat het welzijnsbeleid – sinds eind jaren tachtig al een taak van de gemeenten – vanaf 2007 onder het regime van de Wmo is komen te vallen.

De verandering van het wettelijk kader betekent voor het welzijnsbeleid – en daarmee het welzijns- of sociaal-agogisch werk – niets minder dan een paradigmawisseling. Waar onder de Welzijnswet de lokale overheden en, in laatste instantie, de Rijksoverheid verantwoordelijk waren voor de participatie van mensen, legt de Wmo de verantwoordelijkheid voor redzaamheid en deelname aan de samenleving zeer nadrukkelijk bij de burgers zelf neer. Mensen zelf moeten er voor zorgen dat zij zichzelf kunnen redden en deel kunnen hebben aan het maatschappelijk verkeer. Als zij hier om wat voor reden niet zelf in slagen moeten zij voor ondersteuning eerst een beroep doen op hun directe omgeving (familieleden, vrienden, burens) en pas als het niet lukt om deze informele ondersteuning te mobiliseren kan er een beroep gedaan worden op de ondersteuning die door de gemeente kan worden geboden (Kwekkeboom & Timmermans, 2007; Kwekkeboom & Jager-Vreugdehil, 2009). Voor de professionals in de sociaal-agogische sector betekent dit dat zij niet meer zo vanzelfsprekend degenen zijn die antwoord moeten geven op verzoeken om hulp en ondersteuning. Als zij al een rol krijgen te spelen, is het die van de

ondersteuner bij het nemen en houden van de eigen verantwoordelijkheid en bij het (leren) mobiliseren van informele steun.

De oproep tot veranderingen in het beroep op informele in plaats van formele steun, die in de Wmo is vervat, is niet alleen gebaseerd op ideologieën, maar is mede ingegeven door het feit dat het toekomstige aanbod aan formele hulp (vermoedelijk) te klein is om aan de toekomstige vraag te voldoen (Steyaert & Bouma, 2009). Om het totale ondersteuningsaanbod op peil te houden zullen professionals daarom de informele hulpbronnen van de mensen met een zorgvraag moeten (helpen) aanboren en zo nodig ondersteunen.

De introductie van de Wmo en daarmee het vervallen van de Welzijnswet brengt voor de sociaal-agoog dus zowel een andere verhouding tot de cliënt/hulpvrager als diens netwerk met zich mee. Deze veranderingen zullen zich moeten weerspiegelen in de opleidingen in de sociaal-agogische sector, wil deze geen professionals afleveren die zich niet in deze nieuwe verhoudingen kunnen voegen. De lectoren op het sociaal-agogisch terrein die zich hebben verenigd in het landelijk Lectorenplatform Zorg en Welzijn hebben daarom in hun manifest *De Wet maatschappelijke ondersteuning – Met het accent op meedoen* onder andere de opleidingen opgeroepen zich van de veranderde beroepseisen bewust te zijn

en de curriculae aan te passen (www.lectorenzorgenwelzijn.nl). In hetzelfde manifest roepen de lectoren het beleid en het werkveld op zich eveneens rekenschap te geven van de veranderingen die de Wmo voor de beroepspraktijk gaan betekenen en het eigen handelen daarop af te stemmen.

Kort nadat het manifest was aangeboden aan o.a. de portefeuillehouders-Wmo van de G-4 en de G-27 (de vier grootste, respectievelijk 27 grotere steden in Nederland), de relevante koepelorganisaties en de bewindslieden van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en van het ministerie van Wonen, Werken en Integratie (WWI), ontving een aantal lectoren een uitnodiging van het ministerie van VWS voor een overleg over de inrichting van zogenoemde Wmo-werkplaatsen. De directe aanleiding was een amendement van het kamerlid Wolbert, waarin werd opgeroepen extra geld beschikbaar te stellen om niet alleen vernieuwingen in zorg en welzijn te realiseren maar ook beroepskrachten te scholen (TK 2008–2009). (Een deel van) dat geld wordt nu dus ingezet om vanuit een zestal hogescholen en de daaraan verbonden lectoraten op het sociaal-agogische terrein en in nauwe samenwerking met lokale en regionale instellingen en overheden nieuwe, innovatieve praktijken in het leven te roepen. Het kernthema van de praktijken is de ontwikkeling en versteviging van

de *community care*, de ondersteuning bij redzaamheid en participatie in en door de samenleving. Binnen dat centrale thema wordt door elk van de werkplaatsen eigen accenten gelegd, aansluitend op enerzijds behoeften en ervaringen in de onderscheiden regio's, en anderzijds de eigen onderzoeksprogramma's of -lijnen van de deelnemende lectoraten (zie www.wmo-werkplaatsen.nl voor meer informatie). De zes Wmo-werkplaatsen worden in principe onafhankelijk van elkaar opgezet en verder ontwikkeld, maar de deelnemende lectoraten hebben wel onderling werkafspraken gemaakt. Deze afspraken houden onder meer in dat zij elkaar regelmatig treffen voor onderlinge uitwisseling en afstemming en dat zij gezamenlijk werken aan de opzet en uitwerking van een effectiviteits- en evaluatieonderzoek. De bedoeling van werkplaatsen is immers niet alleen om op lokaal of regionaal niveau (beter) invulling te kunnen geven aan het Wmo-beleid en -voorzieningenaanbod maar ook om te komen tot de ontwikkeling van een competentieprofiel van de "nieuwe" sociaal-agogische professional en de daartoe toerustende beroepsopleiding. Om de laatste doelen te kunnen bereiken is de projectduur (3 jaar vanaf de start in september 2009) natuurlijk veel te kort, maar ze is in ieder geval toereikend om een stevige basis te leggen waarin de vernieuwingen die de Wmo met zich mee zal (moeten) brengen verankerd kunnen worden.

LITERATUUR

- Kwekkeboom, R. (2009). Werken met de Wmo [Working with the Social Support Act]. *Maatwerk*, 10(5), 4–6.
- Kwekkeboom, R., & Jager-Vreugdehil, M. (Eds.). (2009). *De praktijk van de Wmo – Onderzoeksresultaten lectoraten social work* [The Routines of the Social Support Act. Research Results, Research Group Social Work]. Amsterdam: SWP.
- Kwekkeboom, R., & Steyaert, J. (2009). Een generalist die durft te ondernemen [A generalist who has the courage to take initiative]. *SoZio*, (89), 42–25.
- Kwekkeboom, R., & Timmermans, J. (2007). Zelf verantwoordelijk in een veranderende wereld – Wmo: paradigmawisseling in zorg en welzijn [Responsibility in a Changing World– Social Support Act: Paradigm Shift in Health Care and Social Care]. *Wmo-magazine*, 9, 22–25.
- Steyaert, J., & Bouma, I. (2009). Dreigende schaarste aan zorg en de Wmo [Impending Shortage in Health Care and the Social Support Act]. In R. Kwekkeboom & M. Jager-Vreugdehil (Eds.), *De praktijk van de Wmo* (43–56). Amsterdam: SWP.
- TK 2008–2009. *Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2009; Amendement over het concept van kleinschalige Buurtdiensten in de Wmo* [Determination of the Budget States of the Ministry of Health, Welfare and Sport (XVI) for the year 2009; Amendment Concerning the Concept of Small-scale Neighbourhood Services in the Social Support Act]. Kamerstuk 2008–2009, 31700 XVI, nr. 35, Tweede Kamer.